

KLIMATO KAITOS SRITIES POVEIKIO PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMAS ŽEMĖS ŪKYJE

Gabija Tamulaitytė

Justas Gulbinas

Rita Grinienė

VšĮ Baltijos aplinkos forumas

Lietuvos
Respublikos
aplinkos
ministerija

apva

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos
Aplinkos projektų valdymo agentūra

Dokumentas parengtas įgyvendinant projektą „Klimato kaitos mažinimo advokacija žemės ūkyje“. Jis finansuojamas Klimato kaitos programos lėšomis, kurią administruoja Aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra.

2025, Vilnius

Turinys

<i>Santrumpų sąrašas</i>	2
<i>Įvadas</i>	3
1. Nacionalinės klimato kaitos valdymo darbotvarkės įsipareigojimai žemės ūkio srityje	4
2. Nacionalinio energetikos ir klimato srities veiksmų plano 2021 – 2030 m. tikslai ir priemonės žemės ūkio sektoriui.....	5
3. Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginio plano poveikis klimato kaitos kontekste	6
4. Analizės metodologija	6
5. Klimato kaitos srities tikslų įgyvendinimas žemės ūkyje.....	8
5.1 NKKVD tikslų įgyvendinimas pasitelkiant SP	8
5.2 Klimato kaitos srities priemonių įgyvendinimas žemės ūkyje	9
5.3 Priemonių tikslų kaita ir efektyvumas	20
<i>Išvados</i>	27
<i>Rekomendacijos ir pasiūlymai žemės ūkio politikai</i>	30

Santrumpų sąrašas

ES ATLPS – Europos Sąjungos Apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema.

GAAB - Geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės reikalavimai.

NEKSVP – Nacionalinis energetikos ir klimato srities veiksmų planas.

NKKVD - Nacionalinė klimato kaitos valdymo darbotvarkė.

SP - Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginis planas.

SPAV – Strateginio poveikio aplikai vertinimas.

ŠESD - Šiltnamio efektą sukeliančios dujos.

VR – Valdymo reikalavimai.

ŽNŽNKM - Žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės sektorius.

ŽŪ – žemės ūkis.

ŽŪM - Žemės ūkio ministerija.

Įvadas

Žemės ūkio sektorius yra jautrus klimato kaitai, tačiau taip pat prie jos prisideda, tai antrasis sektorius Lietuvoje pagal išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį¹. Lietuvoje žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė bendrai sudaro 3 % bendrosios pridėtinės vertės². Žemės ūkio sektoriaus didžioji dalis produkcijos – žaliavinė, sektoriaus augimas yra mažiausias iš visų Nacionalinio energetikos ir klimato veiksmų plano sektorių. Taip pat žemės ūkio sektorius stipriai priklauso nuo valstybių žemės ūkio politikos ir skiriamų išmokų. Nacionaliniai klimato kaitos švelninimo tikslai bei prisitaikymo strategijos yra itin svarbios žemės ūkio sektoriui, nes šis laikomas vienu iš jautriausių klimato kaitai sektorių, tačiau taikant specifines praktikas taip pat gali sugerti ir užrakinti CO₂ dirvožemyje ir biomasėje³.

Siekiant numatyti ilgalaikius tikslus ir strategiją klimato kaitos valdyje nacionaliniu lygiu yra parengti tai įgalinantys dokumentai. Ilgalaikiai ir vidutinės trukmės klimato valdymo tikslai numatyti Nacionalinėje klimato kaitos valdymo darbotvarkėje, priimtoje 2021 metais⁴. Šiems tikslams įgyvendinti 2019 m. parengtas ir 2024 m., atnaujintas Nacionalinis energetikos ir klimato srities veiksmų planas. NEKSVP rengiamas visose ES valstybėse, o iki 2029 metų bus parengtas tolimesnis planas skirtas priemonėms iki 2040 m. įgyvendinti.

Dalis žemės ūkio ir žemės naudojimo, žemės keitimo ir miškininkystės sektorių tikslų ir priemonių išdėstytų NEKSVP įgyvendinama pasitelkiant Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginį planą. SP atsispindi ir bendrieji Europos žemės ūkio politikos tikslai. SP yra vidutinės trukmės planas, kuris turi aiškias priemones, finansavimo šaltinius yra reguliariai atnaujinamas ir gali paveikti didžiausią kiekį ūkininkų per numatomas išmokas ūkininkams, valdymo reikalavimus ir keliamus geros agrarinės būklės reikalavimus

Šia analize siekiame įvertinti, kiek nacionaliniai klimato srities veiksmai atsispindi strateginiame plane ir kaip juos sekasi įgyvendinti praėjus pirmajam trečdaliui Strateginio plano galiojimo laikotarpiui.

¹ Lithuania's national inventory report 2024. Greenhouse gas emissions 1990- 2022.

<https://am.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/3/8CXXUPWkOJL.pdf>

² Valstybės duomenų agentūra ir Lietuvos banko skaičiavimai. 2023. <https://www.lb.lt/lt/bvp#ex-1-2>

³ Nacionalinis prisitaikymo prie klimato kaitos planas.

2024. <https://enmin.lrv.lt/public/canonical/1727959989/5217/Priedas%20Nr.%205%20Prisitaikymo%20prie%20klimato%20kaitos%20planas.pdf>

⁴ Lietuvos Respublikos Seimas. 2021. *Nacionalinė klimato kaitos valdymo darbotvarkė*. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/7eb37fc0db3311eb866fe2e083228059?positionInSearchResul>

1. Nacionalinės klimato kaitos valdymo darbotvarkės išsipareigojimai žemės ūkio srityje

Nacionalinėje klimato kaitos valdymo darbotvarkėje nustatyti trumpalaikiai (iki 2030 m.), vidutinės trukmės (iki 2040 m.) ir ilgalaikiai (iki 2050 m.) klimato kaitos švelninimo, prisitaikymo prie klimato kaitos tikslai ir uždaviniai atskiriems sektoriams. Nustatyti tikslai atitinka nacionalinius ir Europos Sąjungos žaliojo kurso ir klimato kaitos išsipareigojimus. Ilgalaikiame (iki 2050 m.) plane numatoma 100 % sumažinti išmetamųjų ŠESD kiekį, palyginti su 1990 metais visuose sektoriuose.

NKKVD nustatytų tikslų ir uždavinių siekiama įgyvendinant Nacionalinį pažangos planą ir NEKSVP. Lentelėje pateikiami išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekio mažinimo tikslai (žr. Lentelė 1). Nacionaliniai ŠESD išmetimo mažinimo tikslai paskirstyti atskiriems sektoriams (žr.

Lentelė 2).

*Lentelė 1. Nacionaliniai klimato kaitos švelninimo tikslai. * Įskaitant ŽŪŽŪK sektorius ŠESD absorbciją⁵.*

Išmetamų ŠESD kiekio mažinimo tikslai	Lietuva		
	2030 m.	2040 m.	2050 m.
Palyginti su 1990 m. lygiu*	≥-70 %	-85 %	-100 %
Palyginti su 2005 m. lygiu*	≥-30 %	–	–
ES ATLPS dalyvaujančiuose sektoriuose, palyginti su 2005 m. lygiu	≥-50 %	–	–
ES ATLPS nedalyvaujančiuose sektoriuose, palyginti su 2005 m. lygiu*	≥-25 %	–	–

Lentelė 2. Išmetamų ŠESD kiekio mažinimo tikslai atskiruose ES ATLPS nedalyvaujančiuose sektoriuose 2021–2030 m. laikotarpiu, procentais.⁵

Sektorius	2016–2018 m. vidurkis, palyginti su 2005 m., %	2025 m. tikslas, palyginti su 2005 m., %	2030 m. tikslo įgyvendinimas, palyginti su 2005 m., %
Transportas	+36,2	+11,3	-14
Pramonė	+23,5	+2,2	-19
Žemės ūkis	+3,2	-3,8	-11
Atliekos	-36,6	-50,6	-65
Mažoji energetika	-3,2	-14,8	-26
Bendras nacionalinis ES ATLPS nedalyvaujančiuose sektoriuose tikslas			-25

⁵ Lietuvos Respublikos Seimas. 2021. Nacionalinė klimato kaitos valdymo darbotvarkė. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/7eb37fc0db3311eb866fe2e083228059?positionInSearchResult>

Žemės ūkio sektoriuje, įskaitant ŽNŽNKM sektorių keliami trumpalaikiai tikslai iki 2030 m. sumažinti išmetamų ŠESD ne mažiau kaip 11 % palyginti su 2005 m. kiekiu. Vidutinės trukmės tikslas – iki 2040 m. atsisakyti iškastinio kuro naudojimo. Ilgalaikiai klimato kaitos valdymo tikslai žemės ūkio sektoriuje nėra numatyti.

Dalis NKKVD keliamų tikslų tiesiogiai siejasi su NEKSVP išvardintais tikslais, kurie įgyvendinami pasitelkiant SP. Analizės metu palyginome NKKVD iškeltus tikslus ir kaip jie atitinka atnaujintus NEKSVP tikslus bei SP įgyvendinimą, palyginimo duomenys pateikiami schemoje (žr. 1 pav.). NKKVD išskiriami ne tik poveikio klimato kaitai mažinimo, bet ir prisitaikymo prie klimato kaitos tikslai bei uždaviniai ir tikslai.

2. Nacionalinio energetikos ir klimato srities veiksmų plano 2021 – 2030 m. tikslai ir priemonės žemės ūkio sektoriui

NEKSVP išdėstytos priemonės, kuriomis bus siekiama įgyvendinti NKKVD tikslus iki 2030 metų, tokius kaip sumažinti išmetamų ŠESD kiekį, padidinti energijos vartojimo efektyvumą, skatinti atsinaujinančiąją energiją ir didinti atsparumą klimato kaitai visuose sektoriuose, derinant jas su ES klimato kaitos tikslais, kuriais siekiama tvaraus augimo ir aplinkos apsaugos. Planas padeda nustatyti prioritėtines sritis, orientuotas į energetinės sistemos modernizavimą, energetinių išteklių efektyvumo didinimą ir klimato kaitos mažinimą.

Pagrindiniai tikslai žemės ūkio sektoriui keliami NEKSVP yra susiję su ŠESD emisijų mažinimu, energetinio efektyvumo didinimu ir perėjimu prie tvarių žemės ūkio praktikų:

1. ŠESD emisijų mažinimas: Žemės ūkio sektorius turi prisidėti prie emisijų mažinimo, ypač gyvulininkystės ir trąšų naudojimo srityse, skatinant tvarias žemdirbystės praktikas ir technologijas, mažinančias išmetamų dujų kiekį.

2. Anglies sekvestracijos didinimas: Skatinama didinti anglies kaupimą dirvožemyje, naudojant praktikas, kurios pagerina dirvožemio sveikatą.

3. Tvarios energetikos plėtra: Skatinama atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimas žemės ūkyje, įskaitant investicijas į biodujų jėgaines ir kitus tvarios energijos sprendimus, integruojant šias technologijas į ūkininkavimo praktiką.

4. Prisitaikymas prie klimato kaitos: Skatinamos priemonės padėsiančios sektoriui prisitaikyti prie klimato kaitos.

Šie tikslai atitinka platesnius klimato politikos tikslus, siekiant, kad žemės ūkio sektorius būtų tvaresnis ir draugiškesnis klimatui, biologinei įvairovei.

3. Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginio plano poveikis klimato kaitos kontekste

Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginiu planu siekiama tvarios Lietuvos žemės ir maisto ūkio plėtros, didinant sektoriaus pridėtinę vertę ir konkurencingumą, remiant perspektyvių ūkių (ypač smulkių ir vidutinių) pajamas, kartų kaitą, kuriant gyvybingą, ūkininkavimui, verslui patrauklų kaimą ir prisidedant prie aplinkos ir klimato tikslų įgyvendinimo.

Planas įgyvendinamas per dviejų tipų ramsčius:

I ramstį, apimančią tiesioginę paramą, klimatui, aplinkai ir gyvūnų gerovei naudingas sistemas (ekoschemas), sektorines programas, kuriam skiriama 3,02 mlrd. Eur ES lėšų ir apie 2,8 mln. eurų nacionalinio finansavimo lėšų;

II ramstį, skirtą investicinėms, bendradarbiavimo, aplinkos apsaugos, klimato tikslų siekiančioms ir kitoms kaimo plėtros priemonėms, kurioms skiriama 977,5 mln. eurų ES lėšų ir 273,7 mln. eurų nacionalinio finansavimo lėšų.

SP numatomi tikslai prisidėti prie klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos, mažinant ŠESD emisijas ir didinant anglies sekvestraciją. Tikslai iš dalies yra įgyvendinami per geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės bei valdymo reikalavimų standartus, kurie prisideda mažinant trąšų naudojimą, skatinant augalinių liekanų įterpimą į dirvožemį ir plėtojant tvariąją energetiką. Ūkininkams teikiama investicinė parama, skatinanti technologijas, mažinančias ŠESD ir gerinančias gyvūnų gerovę. Be to, planas apima priemones ekologinei gamybai ir atsinaujinančios energijos gamybai skatinti.

Žemės ūkio ministerijos atlikto vertinimo metu nustatyta, jog iš viso 75 % ŠESD emisijų sutaupymų numatytų NEKSVP bus pasiekta taikant SP numatytas priemones⁶. Tad SP yra pagrindinis strateginis dokumentas, kuriuo numatomos priemonės ir finansavimo šaltiniai, bei yra siekiama poveikio klimatui mažinimo ir prisitaikymo žemės ūkyje.

4. Analizės metodologija

Atliekant analizę buvo vertinami trys pagrindiniai dokumentai skirti ŽŪ ir ŽNŽNKM sektorių klimato srities tikslams nustatyti ir įgyvendinti, taip pat buvo atsižvelgta į SP ir NEKSVP parengtus strateginio poveikio aplinkai vertinimus, peržiūrėtos vertinimų išvados.

Pirmiausia atliekant analizę buvo peržiūrėti NKKVD keliami tikslai, iš darbotvarkės atrinkti ŽŪ ir ŽNŽNKM sektoriams išskirti tikslai. Iš visų NKKVD keliamų tikslų ŽŪ ir ŽNŽNKM sektoriams, buvo atrinkti 4 tikslai, kurie yra įgyvendinami tiesiogiai per SP. Atrinktų NKKVD tikslų įgyvendinimo lygis, kuriuos užsibrėžta pasiekti iki 2030 metų, buvo palygintas su jau pasiektu įgyvendinimo lygiu 2024 metais. Palyginimas atliktas vertinant iškelto tikslo rodiklius, išreikštus hektarais, paraiškų skaičiumi ar kt. ir SP priemonėms deklaruotų pasėlių plotų deklaravimo duomenis.

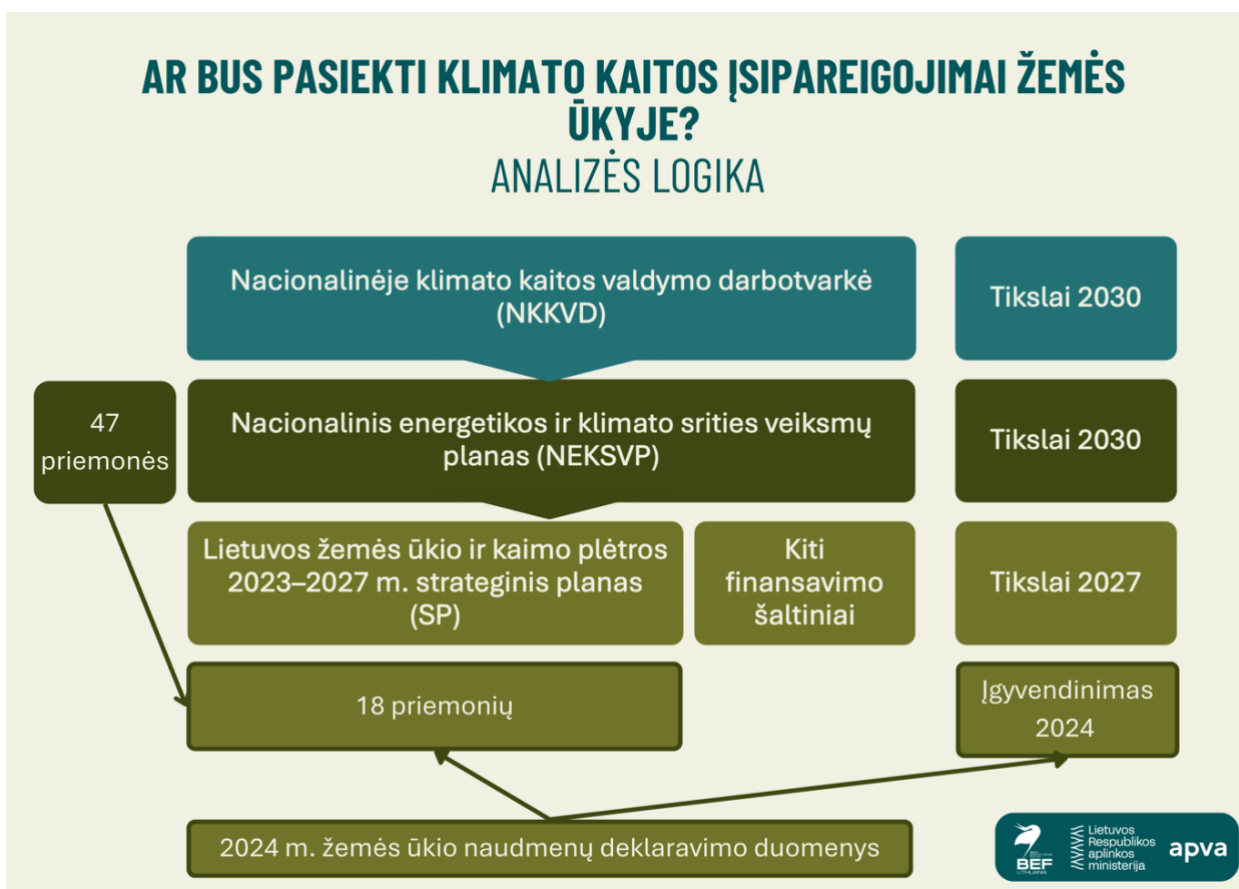
Tuomet buvo peržiūrėtas NEKSVP, dvi jo versijos, galiojusi iki ir po 2024 metų spalio. Peržiūrėtos abi NEKSVP versijos ir įvertintas kiekybinis pokytis priemonių finansavimui ir

⁶ Žemės ūkio ir miškininkystės darbo grupės susitikimas (2024-07-25).
<https://www.youtube.com/watch?v=vu-OBLumaGY&t=2275s>

siektiniams rodikliams. Iš NEKSVP ir atrinktos priemonės, susijusios su ŽŪ ir ŽNŽNKM sektoriais, pirminiam vertinimui iš viso - 47 priemonės. Dalis šių priemonių yra įgyvendinama pasitelkiant SP, kita dalis įgyvendinama pasitelkiant kitus finansavimo šaltinius, arba kol kas neturi numatyto finansavimo šaltinio ir yra priskiriamos prie planuojamų priemonių. Analizei buvo atrinktos tik tos priemonės, kurios yra įgyvendinamos pasitelkiant SP, nes šios priemonės turi aiškų finansavimo šaltinį, veikimo trukmę ir gali tiesiogiai paveikti didelę dalį ūkininkų, taip pat įgyvendinimo rezultatus galima sekti stebint kasmetinius pasėlių deklaravimo duomenis. Galiausiai analizuojamų priemonių skaičius susiaurintas iki 18 priemonių įgyvendinamų per SP.

Atrinktos priemonės, įgyvendinamos pasitelkiant SP buvo įvertintos atsižvelgiant į 2024 metų pasėlių deklaravimo ir paraiškų rinkimo duomenis. Analizėje palyginamuoju metodu vertintas realus 2024 m. deklaruotų plotų ar patvirtintų paraiškų kiekis su kiekvienos priemonės numatytu tikslu 2030 m., taip parodant koks yra tikslo įgyvendinimo lygis šiuo metu (2024 m.) (žr. 1 pav.). Atsižvelgta ne tik į priemonės tikslo įgyvendinimo procentinę dalį, tačiau ir tai, kokios priemonės buvo pasirinktos plačiausiam naudojimui, kurių priemonių tikslai buvo koreguojami NEKSVP atnaujinimo proceso metu, kurių priemonių platesnis naudojimas buvo skatinamas, o kurių mažinamas. Taip pat peržiūrėtas atrinktų priemonių numatomas efektyvumas pagal ŠESD emisijų sutaupymus.

Atlikus analizę suformuluotos ekspertinės išvados apie priemonių įgyvendinimą, tikslingumą, bei galimus sprendimus geresniam efektyvumui pasiekti.

1 pav. Analizės vertinimo metodika.

5. Klimato kaitos srities tikslų įgyvendinimas žemės ūkyje

5.1 NKKVD tikslų įgyvendinimas pasitelkiant SP

Įvertinus NKKVD tikslus, kurie yra tiesiogiai siejami su NEKSVP ir įgyvendinami pasitelkiant SP, atrinkome 4 tikslus. Šių 4 tikslų įgyvendinimo efektyvumą įvertinome atsižvelgiant į atnaujinto NEKSVP tikslus ir priemones bei 2024 metų pasėlių deklaravimo duomenis. Palyginimo rezultatai pateikiami lentelėje (žr. Lentelė 3).

*Lentelė 3. NKKVD tikslų įgyvendinimas remiantis pasėlių deklaravimo duomenimis. * NKKVD tikslo ataskaitiniai metai nėra nurodyti, tačiau kitose priemonėse, kuriose tikslas nurodytas, įvardijami 2020 m., nuo kurių skaičiuojamas tikslas, tad šie metai analizės tikslais yra laikomi ataskaitiniais, vertinant deklaruotų daugiamečių pievų plotą.*

NKKVD tikslas	NKKVD tikslas 2024 m.	NKKVD tikslas 2030 m.	Deklaruota 2024 m.	Įgyvendinta 2024 m. tikslo	Įgyvendinta 2030 m. tikslo
28.1.6 padvigubinti ekologinio ūkininkavimo plotą, palyginti su 2020 m.;	N/A	472000 ha	273808 ha	N/A	16 %
32.1.4. ne mažiau kaip 8 000 ha padidinti daugiamečių pievų plotus;	N/A	635 909 ha*	529 904 ha	N/A	83 %
32.1.5. iki 2024 m. plotus, kuriuose taikomos neariminės technologijos, padidinti 1,5 karto, iki 2030 m. – 3 kartus;	364 500 ha	729 000	1 472 615 ha	404 %	202 %
32.1.6. iki 2024 m. ne mažiau kaip 4 %, 2030 m. – 10 % žemės ūkio naudmenų panaudoti biologine įvairove turtingiems kraštovaizdžio elementams;	>4%	10 %	1,9 %	47,5 %	19 %

Priemonių įgyvendinimo vertinimas pateikiamas atsižvelgiant į jau pasiektą priemonių įgyvendinimo lygį ir tai kaip tai atrodo siekiant galutinių rezultatų 2030 metais.

NKKVD tikslas	Įgyvendinimo vertinimas
28.1.6 padvigubinti ekologinio	Tam, kad būtų pasiektas 2030 metų tikslas, ekologinis ūkininkavimas šalyje per ateinančius penkerius metus turėtų

ūkininkavimo plotą, palyginti su 2020 m.;	išsiplėsti dar į 198192 ha. Remiantis 2024 metų deklaratavimo duomenimis, ekologinio ūkininkavimo plotas paaugo tik 16 % nuo 2020 metų. Jei tikslas ir toliau bus įgyvendinamas tokiu pat intensyvumu, iki 2030 m. jis nebus pasiektas.
32.1.4. ne mažiau kaip 8 000 ha padidinti daugiamečių pievų plotus;	NKKVD nėra įvardintas atskaitos taškas, nuo kurio yra siekiama padidinti daugiamečių pievų plotą 8 000 ha. Remiantis kitų žemės ūkio tikslų ir darbotvarkės rengimo laikotarpiu atskaitos tašku laikome 2020 metus. Vertinant daugiamečių pievų ploto kaitą, nuo 2020 metų daugiamečių pievų plotas sumažėjo 10 4023 ha tad vietoje plotų didėjimo, jis gerokai susitraukė. Norint pasiekti NKKVD 2030 metų tikslą bendrą deklaruojamų daugiamečių pievų plotą reikėtų gerokai padidinti. Atsižvelgiant į 2024 metų deklaratavimo duomenis, daugiamečių pievų turėtų daugėti dar bent 16,4 % nuo dabartinio užimamo ploto.
32.1.5. iki 2024 m. plotus, kuriuose taikomos neariminės technologijos, padidinti 1,5 karto, iki 2030 m. – 3 kartus;	Tikslas, kurio siektini rodikliai numatyti iki 2024 metų ir iki 2030 metų. [Tai vienintelis analizuotas tikslas, kurio rodikliai yra pasiekti ir net dvigubai viršyti - neariminės technologijos taikymas. Remiantis duomenimis 2024 metų deklaratavimo rezultatas jau viršytas keturis kartus. Svarbu paminėti, jog NKKVD tikslas buvo suformuluotas dar nesant galimybei deklaruoti neariminės technologijos taikymo, tad ir plotas, nuo kurios skaičiuojamas didėjimas nėra tikslus, nes jis buvo apskaičiuotas vykdant savanorišką ūkininkų apklausą. Šios vertės didėjimas kartais išties neparodo realaus pokyčio, kuris įvyko.
32.1.6. iki 2024 m. ne mažiau kaip 4 %, 2030 m. – 10 % žemės ūkio naudmenų panaudoti biologine įvairove turtingiems kraštovaizdžio elementams;	2024 metų deklaratavimo duomenimis atitinka priemonę L8-E. Kraštovaizdžio elementų išsaugojimas - deklaruota 1,9 % ploto nuo bendro žemės ūkio naudmenų ploto. Norint pasiekti 2030 metų tikslą priemonės taikymas turėtų būti didesnis.

5.2 Klimato kaitos srities priemonių įgyvendinimas žemės ūkyje

Šiame skyriuje pateikiamas detalus NEKSVP priemonių vertinimas, kiek jos prisideda prie klimato kaitos mažinimo žemės ūkio bei ŽNŽNKM sektoriuose, kokie siektini rodikliai joms išskirti, koks dabartinis šių rodiklių įgyvendinimo mastas ir galimybės pasiekti galutinį tikslą. Priemonių įgyvendinimo lygis vertinamas pasitelkiant 2024 m. pasėlių deklaratavimo ir paraiškų rinkimo duomenis. Apibendrinta analizė pateikiama žemiau esančiose lentelėse (žr. Lentelė 4 bei 2 pav.). Detalesnė kiekvienos priemonės analizė pateikiama po lentelėmis.

Lentelė 4. Klimato kaitos srities priemonių įgyvendinimas žemės ūkio sektoriuje.

Priemonė	Pavadinimas veiklos lygyje	Priemonės atitikmuo Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginiame plane	Veiklos rodiklis, matavimo vienetai	Įgyvendinimo apimtis (tikslas 2030 m.) NEKSVP	2027 m. tikslas BŽŪP SP 2023-2027 m.	2024 m. deklaravimo duomenys ha arba paraiškos	NEKSVP 2030 m. tikslo įgyvendinimas 2024 m., %
Esamos politikos priemonės							
A1-E. Klimatui palanki gyvulininkystė (mėšlo tvarkymas)	Investicinė parama diegti gyvulininkystės ūkiuose klimatui palankius ūkininkavimo metodus (biodujų gamyba ūkio vidaus reikmėms)	KP31tvi Tvarios investicijos į žemės ūkio valdas	Kiaulių mėšlo kiekis naudojamas biodujų gamyboje ir galvijų mėšlo kiekis naudojamas biodujų gamyboje, m ³	400 000	205 paraiška	Surinkta 38 paraiškos, patvirtintos 24.	28% ⁷
	Investicinė parama diegti gyvulininkystės ūkiuose klimatui palankius ūkininkavimo metodus (sрутų rūgštinimas)		Rūgštintų sрутų kiekis, t	45 000			
	Investicinė parama diegti gyvulininkystės ūkiuose klimatui palankius ūkininkavimo metodus (sрутų įterpimas)		Sрутų, tiesiogiai įterpiamų į žemę, kiekis, m ³	17 000			

⁷ Tikslo įgyvendinimo vertinimas yra sąlyginis, kadangi NEKSVP numatyti priemonės veiklų tikslo įgyvendinimo rodikliai (m³ ir t) neatitinka SP numatyto priemonės tikslo rodiklių (paraiškų skaičius priemonei). Viešojoje erdvėje nebuvo rasta informacijos, kokią dalį numatytų rodiklių pasiekia jau patvirtintos paraiškos. Todėl procentais pateikta informacija atitinka SP numatyto tikslo įgyvendinimą 2024 m.: 24 patvirtintos paraiškos iš 205.

A4-E. Ekstensyvi pievų priežiūra	Ekstensyvi pievų priežiūra ganant gyvulius	<p>TI05eko6 1 - Už ekstensyvų daugiamečių pievų tvarkymą ganant gyvulius</p> <p>TI05eko9.1 - Aukštesni galvijų laikymo standartai: už galimybę pieniniams galvijams išeiti į ganyklas, įtraukiant jų ganymą laukuose šiltuoju metų laiku</p> <p>TI05eko9.2 - Aukštesni galvijų laikymo standartai: už galimybę galvijams laisvai išeiti į atvirą erdvę, ganyklas</p>	Priemonės paveiktas plotas, ha	31 334	31 334	39 878,01 (TI05eko6 1 priemonės) +12 087 pareiškėjų gyvūnų gerovės ekoschemoje (visose 3 veiklose, o čia aktualios tik 2)	127,27%
A5-E. Trumpųjų tiekimo grandinių skatinimas	Trumposios tiekimo grandinės ir žemės ūkio urbanizuotose vietovėse skatinimas	KP14gra Trumpos tiekimo grandinės	Parama žemės ūkio subjektų bendradarbiavimui , kuriant produkcijos realizavimo vietas, vnt.	28	28 paraiška	Surinkta 5 paraiškos, patvirtinta 0	0,00%
A6-E. Baltyminių augalų plėtra	Baltyminių augalų plotų didinimas	TI03sus01.1 Susietoji pajamų parama baltyminių augalų augintojams	Pakeistų varpinių žolynų į ankštinius, ha	248 656	250 959,63	320 611,63	128,94%

A7-E. Neariminių technologijų plėtra	Neariamųjų technologijų, ypatingai tiesioginės sėjos, plėtra	TI05eko1.8 Veiklos ariamojoje žemėje - Neariminės tausojamosios žemdirbystės technologijos	Ūkio naudmenų, kuriuose taikoma neariminė žemdirbystė, plotas, ha	1 027 800	1 027 784,45	1 472 615,32	143,28%
A9-E. Ekologinio ūkininkavimo skatinimas	Ekologinio ūkininkavimo skatinimas	TI05eko8 Perėjimas prie ekologinio ūkininkavimo TI05eko10 Ekologinis ūkininkavimas (vaisiai, uogos, daržovės, vaistažolės ir prieskoniniai augalai) KP01ekū Ekologinis ūkininkavimas. Ekologinio ūkininkavimo tęstiniai įsipareigojimai	Ūkio naudmenų, kuriuose ūkininkaujama ekologiškai, plotas, ha	273 800	273 807,86 (KP01ekū)	Viso 241 748,66 40 391,98 (TI05eko8) +201 356,68 (KP01ekū)	88,29%
A10-E. Bioekonomikos verslų skatinimas	Investicijos į bioekonomikos verslus	KP14prd Investicijos į bioekonomikos verslus	Projektų gavusių paramą skaičius, vnt.	10	10 (2029 m.)	Surinkta 5 paraiškos, patvirtinta 0	10%
A11-E. Gamtai palankus sodų ir uogynų tvarkymas	Sodų ir uogynų tvarkymas gamtai palankiu būdu	TI05eko2 Sodų ir uogynų tvarkymas gamtai palankiu būdu	Priemone paveiktos žemės plotas, ha	2 300	2 303,50	1 198,59	52,11%
A12-E. Tausojanti sodininkystė ir daržininkystė	Tausojanti vaisių, uogų ir daržovių programa	TI05eko3 Tausojanti vaisių, uogų ir daržovių programa (NKP)	Paveiktas plotas, ha	4 400	4 416	38 14,56	86,69%

A16-E. Tyrimų skatinimas	MTEP, siekiant rasti energetiškai efektyviausias ir klimatui palankiausias ūkininkavimo praktikas	KP22eip Europos inovacijų partnerystė žemės ūkio našumo ir tvarumo srityje	Tyrimas, tiriantis efektyviausias ir tvariausias žemės ūkio gyvulininkystės praktikas, vnt.	40	40	Surinkta 8 paraiškos, patvirtinta 5	13%
A17-E. Informavimas ir konsultavimas	Informavimas ir konsultavimas apie tvarių ūkininkavimo metodų taikymą	<p>KP23ppi Parodomieji projektai ir informavimo veikla</p> <p>KP24mji Mokymai ir įgūdžių įgijimas</p> <p>KP25kon Konsultavimo paslaugos</p>	Paveiktų didesnių nei 50 ha ūkių skaičius, vnt.	5424	<p>KP23ppi - 30</p> <p>KP24mji - 27</p> <p>KP25kon - 86</p> <p>206</p>	<p>KP23ppi - surinkta 8 paraiškos, patvirtinta 0</p> <p>KP24mji - surinkta 10 paraiškų, patvirtinta 0</p> <p>KP25kon - surinkta 1839 paraiškų, patvirtinta 1822</p>	33,59% ⁸

⁸ Rezultatas yra preliminarus, kadangi iš viešai skelbiamų deklaravimo duomenų nėra aišku kokio dydžio ūkių paraiškos buvo patvirtintos.

Lentelė 5. Klimato kaitos srities priemonių įgyvendinimas ŽNŽNKM sektoriuje.

Priemonė	Pavadinimas veiklos lygyje	Priemonės atitikmuo Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginiame plane	Veiklos rodiklis, matavimo vienetai	Įgyvendinimo apimtis (tikslas 2030 m.) NEKSVP	2027 m. tikslas BŽŪP SP 2023-2027 m.	2024 m. deklaravimo duomenys	NEKSVP 2030 m. tikslo įgyvendinimas 2024 m., %
Esamos politikos priemonės							
L2-E. Pievų išsaugojimas ir atkūrimas	Natūralių pievų bei rūšių buveinių tvarkymas	TI05eko6 2.1 - Už EB svarbos natūralių pievų tvarkymą KP070untž Laukinių paukščių apsauga už „Natura 2000“ teritorijos ribų KP07ntž Parama „Natura 2000“ žemės ūkio paskirties žemėje	Priemonės paveiktas plotas, ha	50490	Suma: 47466 4 024,00 - TI05eko6 2.1 17 973,00 - KP070untž 25 469,00 - KP07ntž	Viso: 53321,13	105,61%
	Daugiamečių pievų išlaikymas ir priežiūra	TI05eko11 - Ariamosios žemės keitimas pievomis, jų išlaikymas ir priežiūra	Priemonės paveiktas plotas, ha	123 000	123 000,00 (2028 m.)	28 641,31	23,29%
	Ariamosios žemės keitimas daugiametėmis pievomis	"TI05eko11 - Ariamosios žemės keitimas pievomis, jų išlaikymas ir priežiūra	Priemonės paveiktas plotas, ha	21 600	21 624,15 (2028 m.)	6 843,31	31,68%

L3-E. Šlapynių išsaugojimas	Natūralių šlapynių tvarkymas	TI05eko6 2.2 - Už EB svarbos šlapynių tvarkymą TI05eko7 Ekstensyvus šlapynių tvarkymas	Priemonės paveiktas šlapynių plotas, ha	9 859	9 859 ha	5 921,91	60,07%
L4-E. Tarpinių pasėlių skatinimas	Tarpinių pasėlių auginimo skatinimas	TI05eko1.2 Veiklos ariamojoje žemėje - Tarpiniai pasėliai	Paveiktas plotas, ha	337 800,00	337 826,4	341 439,46	101,08%
L5-E. Augalų kaitos skatinimas	Augalų kaitos skatinimas	TI05eko1.1 Veiklos ariamojoje žemėje - Augalų kaita	Priemonės paveiktas plotas, ha	553 900,00	553 905,14	732 286,13	132,21%
L6-E. Durpžemių atkūrimas (vertimas pievomis)	Ariamųjų durpžemių keitimas pievomis	TI05eko4 Ariamųjų durpžemių keitimas pievomis	Paveiktas plotas, ha	9 258	9 258	2 848,28	30,77%
L7-E. Žaliosios paklotės skatinimas	Žaliosios paklotės žemės ūkio naudmenose skatinimas	TI05eko5 Eroduotos žemės keitimas pievomis TI05eko1.6 Trumpaamžių medingųjų augalų juostos TI05eko1.7 Daugiamečių žolių juostos	Paveiktas plotas, ha	15 560	15 560	Viso: 7 356,88	47,28%
L8-E. Kraštovaizdžio elementų išsaugojimas	Kraštovaizdžio elementų išsaugojimas ir priežiūra	TI05eko1.5 Kraštovaizdžio elementų priežiūra	Paveiktas plotas, ha	41 700	41 790,47	8 814,71	21,14%

2 pav. NEKSVP priemonių ŽŪ ir ŽNŽNKM sektoriuose įgyvendinimas, procentais, įvertintas remiantis pasėlių deklaravimo ir paraiškų teikimo duomenimis.

NEKSVP priemonių įgyvendinimo tikslų vertinimas ŽŪ sektoriuje, remiantis pasėlių ir paraiškų deklaravimo duomenimis (4 lentelė):

1. A1-E. Klimatui palanki gyvulininkystė (mėslo tvarkymas).

Ši NEKSVP priemonė yra įgyvendinama per SP priemonę „KP31tvi Tvarios investicijos į žemės ūkio valdas“. Šiuo metu nėra galimybės įvertinti priemonės įgyvendinimo progreso, kadangi NEKSVP numatyti siektini priemonės įgyvendinimo tikslai (m³ ir t) neatitinka SP numatyto priemonei deklaruojamų rodiklių (paraiškų skaičius priemonei). Nepavyko gauti viešai prieinamos informacijos, kokią dalį numatytų įgyvendinimo tikslų pasiekia jau patvirtintos paraiškos, tad šiai priemonei nėra pateikiamas įgyvendinimo progreso vertinimas.

2. A4-E. Ekstensyvi pievų priežiūra.

Ši NEKSVP priemonė yra įgyvendinama per SP priemones „TI05eko6 1 - Už ekstensyvų daugiamečių pievų tvarkymą ganant gyvulius“, „TI05eko9.1 - Aukštesni galvijų laikymo standartai: už galimybę pieniniams galvijams išeiti į ganyklas, įtraukiant jų ganymą laukuose šiltuoju metų laiku“ bei „TI05eko9.2 - Aukštesni galvijų laikymo standartai: už galimybę galvijams laisvai išeiti į atvirą erdvę, ganyklas“. NEKSVP plane teigiama, kad „priemonės poveikis nevertinamas, kadangi ji tiesiogiai nemažina ŠESD ar kuro ir energijos sutaupymų kiekio, tačiau ši priemonė yra labai svarbi siekiant sėkmingai įgyvendinti kitas numatytas priemones“. Svarbu paminėti, jog ši priemonė NKSVP turi konkretų iškeltą įgyvendinimo tikslą, kuris vertinamas tik per priemonės paveiktą plotą, hektarais, kas atitinka SP priemonės „TI05eko6 1 - Už ekstensyvų daugiamečių pievų tvarkymą ganant gyvulius“ tikslą. Vertinant duomenis, numatytas priemonės įgyvendinimo tikslas 2030 m. jau dabar yra pasiektas ir jį viršija - 127 %. Todėl šiuo atveju, būtina išlaikyti tokį patį priemonės įgyvendinimo lygį per visą priemonės įgyvendinimo laikotarpį, o tuo pačiu ir didinti priemonės įgyvendinimo mastą.

Potencialo tam tikrai yra – remiantis 2024 m. pasėlių deklaravimo duomenimis, buvo deklaruota virš 500 tūkst. ha daugiamečių pievų, kai priemonėje dalyvavo tik 34 tūkst. ha.

3. **A5-E. Trumpųjų tiekimo grandinių skatinimas.**

Ši NEKSVP priemonė yra įgyvendinama per SP priemonę „KP14gra Trumpos tiekimo grandinės“. Vertinant turimus duomenis, priemonės įgyvendinimas yra nesėkmingas, kol kas įgyvendinta 0 %. Įgyvendinimo tikslas vertinamas per patvirtintas paraiškas, kurių iš viso siekiama turėti 28. 2023 metais jų nebuvo patvirtinta, o pagal 2024 m. duomenis, buvo surinktos 5 paraiškos, tačiau nei viena nepatvirtinta. Todėl ŽŪM būtina imtis aktyvių veiksmų siekiant populiarinti priemonę ir jos įgyvendinimo mastą. Esant poreikiui įvesti papildomas skatinimo priemones, kurios leistų įgyvendinti daugiau trumpojo tiekimo grandinių modelių.

4. **A6-E. Baltyminių augalų plėtra.**

Ši NEKSVP priemonė yra įgyvendinama per SP priemonę „TI03sus01.1 Susietoji pajamų parama baltyminių augalų augintojams“. Vertinant 2024 m. deklaravimo duomenis, priemonės įgyvendinimo tikslas 2030 m. jau dabar yra pasiektas ir jį viršija - pasiekta 129 %. Šiuo atveju būtina išlaikyti tokį patį priemonės įgyvendinimo lygį per visą priemonės įgyvendinimo laikotarpį, o tuo pačiu ir didinti priemonės įgyvendinimo mastą. Tam potencialo tikrai yra, kadangi pagal 2024 m. pasėlių deklaravimo duomenis, baltyminiai augalai užima tik apie 15 % visų pasėlių deklaruojamų dirbamoje žemėje.

5. **A7-E. Neariminių technologijų plėtra.**

Ši NEKSVP priemonė yra įgyvendinama per SP priemonę „TI05eko1.8 Veiklos ariamojoje žemėje - Neariminės tausojamosios žemdirbystės technologijos“. Vertinant 2024 m. deklaravimo duomenis, priemonės įgyvendinimo tikslas 2030 m. jau dabar yra įgyvendintas ir jį viršija - pasiekta 143 %. Šiuo atveju, būtina išlaikyti tokį patį priemonės įgyvendinimo lygį per visą priemonės įgyvendinimo laikotarpį, o tuo pačiu ir didinti priemonės įgyvendinimo mastą. Tam potencialo tikrai yra, kadangi pagal 2024 m. pasėlių deklaravimo duomenis, neariminė technologija buvo taikoma beveik 69 % visų deklaruojamų pasėlių dirbamoje žemėje. Be to, būtina pažymėti, kad NEKSVP atnaujinimo proceso metu įgyvendinimo tikslas buvo padidintas virš dviejų kartų: nuo 486 536 ha iki 1 027 800 ha, tai yra 111 % padidėjimas. Taip pat būtina atkreipti dėmesį į tai, kad nors neariminė technologija prisideda prie ŠESD dujų ir klimato kaitos mažinimo, tačiau ši priemonė yra efektyvi ir veikianti tik tuo atveju, jei yra taikoma nepertraukiamai tuose pačiuose plotuose. Todėl būtina užtikrinti, kad plotai, kuriuose taikoma ši priemonė, trumpuoju periodu nebus vėl ariami. Tokiu atveju į atmosferą vėl būtų paleidžiamos ŠESD ir šios priemonės klimato kaitos mažinimo potencialas būtų nereikšmingas.

6. **A9-E. Ekologinio ūkininkavimo skatinimas.**

Ši NEKSVP priemonė yra įgyvendinama per SP priemones „TI05eko8 Perėjimas prie ekologinio ūkininkavimo“, „TI05eko10 Ekologinis ūkininkavimas (vaisiai, uogos, daržovės, vaistažolės ir prieskoniniai augalai)“, „KP01ekū Ekologinis ūkininkavimas. Ekologinio ūkininkavimo tęstiniai įsipareigojimai“. Vertinant 2024 m. deklaravimo duomenis, priemonės įgyvendinimo tikslas 2030 m. yra beveik pasiektas - 88 %. Visgi šiuo atveju, būtina didinti priemonės įgyvendinimo lygį per visą laikotarpį, siekiant, kad tikslas būtų įgyvendintas maksimaliai. Ypač svarbu atkreipiant dėmesį į tai, kad NEKSVP atnaujinimo metu tikslas buvo sumažintas nuo 382 100 ha iki 273 800 ha, tai yra 28 % sumažėjimas. Tikslas sumažinimas vertinamas neigiamai, kadangi ši priemonė gali būti naudinga ne tik prisidedant

prie ŠESD dujų ir klimato kaitos mažinimo, bet ir prie biologinės įvairovės bei aplinkos rodiklių gerinimo, taip pat užtikrinant visuomenei priėjimą prie sveikų ir ekologiškai sertifikuotų maisto produktų.

7. A10-E. Bioekonomikos verslų skatinimas.

Ši NEKSVP priemonė yra įgyvendinama per SP priemonę „KP14prd Investicijos į bioekonomikos verslus“. Vertinant 2024 m. duomenis, priemonės įgyvendinimo tikslas 2030 m. yra pasiektas tik 10 %. Todėl ŽŪM būtina imtis aktyvių veiksmų siekiant populiarinti priemonę ir jos įgyvendinimo mastą. Esant poreikiui įvesti papildomas skatinimo priemones.

8. A11-E. Gamtai palankus sodų ir uogynų tvarkymas.

Ši NEKSVP priemonė yra įgyvendinama per SP priemonę „TI05eko2 Sodų ir uogynų tvarkymas gamtai palankiu būdu“. Vertinant 2024 m. deklaravimo duomenis, priemonės įgyvendinimo tikslas 2030 m. yra pasiektas tik pusiau - 52 %. Todėl ŽŪM būtina imtis aktyvių veiksmų siekiant populiarinti priemonę ir jos įgyvendinimo mastą. Be to, būtina pažymėti, kad NEKSVP atnaujinimo metu tikslas buvo sumažintas bene perpus: nuo 4 607 ha iki 2300 ha, tai yra 50 % sumažėjimas, o tai gali neigiamai paveikti ne tik klimato kaitos mažinimo, bet ir biologinės įvairovės išsaugojimo tikslus.

9. A12-E. Tausojanti sodininkystė ir daržininkystė.

Ši NEKSVP priemonė yra įgyvendinama per SP priemonę „TI05eko3 Tausojanti vaisių, uogų ir daržovių programa (NKP)“. Vertinant 2024 m. deklaravimo duomenis, priemonės įgyvendinimo tikslas 2030 m. yra beveik pasiektas - 87 %. Todėl šiuo atveju, būtina didinti priemonės įgyvendinimo lygį per visą priemonės įgyvendinimo laikotarpį, siekiant, kad tikslas būtų įgyvendintas maksimaliai. Visgi, būtina pažymėti, kad NEKSVP atnaujinimo metu tikslas buvo sumažintas bene perpus: nuo 8 832 ha iki 4 400 ha, tai yra 50 % sumažėjimas.

10. A16-E. Tyrimų skatinimas.

Ši priemonė yra įgyvendinama per SP priemonę „KP22eip Europos inovacijų partnerystė žemės ūkio našumo ir tvarumo srityje“. Vertinant 2024 m. duomenis, priemonės įgyvendinimo tikslas 2030 m. yra pasiektas tik 13 %. Todėl ŽŪM būtina imtis aktyvių veiksmų siekiant populiarinti priemonę ir jos įgyvendinimo mastą. Esant poreikiui įvesti papildomas skatinimo priemones.

11. A17-E. Informavimas ir konsultavimas.

Nors NEKSVP nėra tiksliai įvardinta kokiomis SP priemonėmis yra įgyvendinama ši NEKSVP priemonė, galima daryti prielaidą, kad tai yra šios priemonės: „KP23ppi Parodomieji projektai ir informavimo veikla“, „KP24mij Mokymai ir įgūdžių įgijimas“, „KP25kon Konsultavimo paslaugos“. Vertinant 2024 m. duomenis, priemonės įgyvendinimo tikslas 2030 m. yra pasiektas trečdaliu – 34 %. Tačiau reikia pažymėti, kad rezultatas yra preliminarus, kadangi iš viešai skelbiamų deklaravimo duomenų nėra aišku kokio dydžio ūkių paraiškos buvo patvirtintos. Visgi, ŽŪM būtina imtis aktyvių veiksmų siekiant populiarinti priemonę ir jos įgyvendinimo mastą.

NEKSVP priemonių įgyvendinimo tikslų vertinimas ŽNŽNKM sektoriuje, remiantis pasėlių ir paraiškų deklaravimo duomenimis (5 lentelė):

1. L2-E. Pievų išsaugojimas ir atkūrimas.

Ši NEKSVP priemonė įgyvendinama per tris veiklas: natūralių pievų bei rūšių buveinių tvarkymas, daugiamečių pievų išlaikymas ir priežiūra bei ariamosios žemės keitimas daugiamečiais pievomis. Jų įgyvendinimas susietas su 4 SP priemonėmis: „TI05eko6 2.1 - Už EB svarbos natūralių pievų tvarkymą“, „KP070untž Laukinių paukščių apsauga už „Natura 2000“ teritorijos ribų“, „KP07ntž Parama „Natura 2000“ žemės ūkio paskirties žemėje“ bei „Ariamosios žemės keitimas pievomis, jų išlaikymas ir priežiūra“. Pirmosios veiklos įgyvendinimo tikslas jau yra pasiektas - 106 %, tačiau kitų dviejų veiklų įgyvendinimo tikslai, atitinkamai 23 % ir 32 %, tad reikėtų rasti sprendimų platesniam priemonių taikymui, siekiant tikslų įgyvendinimo, todėl ŽŪM būtina imtis aktyvių veiksmų siekiant populiarinti priemonę ir jos įgyvendinimo mastą. Šios priemonės įgyvendinimas ir tikslo didinimas yra ypač svarbūs siekiant sustabdyti pačių pievų bei su agroekosistemomis susijusių paukščių nykimą.

2. L3-E. Šlapynių išsaugojimas.

Ši NEKSVP priemonė įgyvendinama per SP priemones „TI05eko6 2.2 - Už EB svarbos šlapynių tvarkymą“ bei „TI05eko7 Ekstensyvus šlapynių tvarkymas“. Vertinant 2024 m. deklaravimo duomenis, priemonė pasiekė apie 2/3 savo numatyto 2030 m. įgyvendinimo tikslo – 60 %. Todėl šiuo atveju, būtina didinti priemonės įgyvendinimo lygį per visą priemonės įgyvendinimo laikotarpį, siekiant, kad tikslas būtų įgyvendintas maksimaliai. Visgi, taip pat būtina pažymėti, kad NEKSVP atnaujinimo metu tikslas buvo sumažintas perpus: nuo 19 718 ha iki 9 859 ha, tai yra lygiai 50 % sumažėjimas. Toks drastiškas tikslo mažinimas nepadedą pasiekti ne tik ŠESD mažinimo tikslo, bet ir išsaugoti su šlapynėmis susijusios biologinės įvairovės.

3. L4-E. Tarpinių pasėlių skatinimas.

Ši NEKSVP priemonė įgyvendinama per SP priemonę „TI05eko1.2 Veiklos ariamojoje žemėje - Tarpiniai pasėliai“. Vertinant 2024 m. deklaravimo duomenis, priemonės įgyvendinimo tikslas 2030 m. jau dabar yra pasiektas ir jį labai nežymiai viršija - 101 %. Todėl šiuo atveju, būtina išlaikyti tokį patį priemonės įgyvendinimo lygį per visą priemonės įgyvendinimo laikotarpį, o tuo pačiu ir didinti priemonės įgyvendinimo mastą. Visgi, būtina pažymėti, kad NEKSVP atnaujinimo metu tikslas buvo gerokai padidintas: nuo 200 511,51 ha iki 337 800 ha, tai yra 68 % padidėjimas. Trumpajame periode tai leis efektyviai mažinti ŽŪ ŠESD emisijas, tačiau didesnę prioritetą būtina skirti priemonėms, kurios gebės ne tik greituoju būdu mažinti ŠESD emisijas, tačiau ilgajame laikotarpyje sugebės jas anglies pavidalu išlaikyti dirvožemyje.

4. L5-E. Augalų kaitos skatinimas.

Ši NEKSVP priemonė įgyvendinama per SP priemonę „TI05eko1.1 Veiklos ariamojoje žemėje - Augalų kaita“. Vertinant 2024 m. duomenis, priemonės tikslas 2030 m. jau dabar yra pasiektas ir jį jau viršija trečdaliu - 132,21 %. Todėl šiuo atveju, būtina išlaikyti tokį patį priemonės įgyvendinimo lygį per visą priemonės įgyvendinimo laikotarpį, o tuo pačiu ir didinti priemonės įgyvendinimo mastą. Visgi, būtina pažymėti, kad NEKSVP atnaujinimo metu tikslas buvo padidintas beveik dukart: nuo 276 952,57 ha iki 553 900 ha, tai yra 100 % padidėjimas. Trumpajame periode tai leis efektyviai mažinti ŽŪ ŠESD emisijas, tačiau didesnę prioritetą būtina skirti priemonėms, kurios gebės ne tik greituoju būdu mažinti ŠESD emisijas, tačiau ilgajame laikotarpyje sugebės jas anglies pavidalu išlaikyti dirvožemyje.

5. **L6-E. Durpžemių atkūrimas (vertimas pievomis).**

Ši NEKSVP priemonė įgyvendinama per SP priemonę „TI05eko4 Ariamųjų durpžemių keitimas pievomis“. Vertinant 2024 m. deklaravimo duomenis, šiuo metu yra pasiekta tik trečdalis numatyto 2030 m. įgyvendinimo tikslo - 31 %, todėl ŽŪM būtina imtis aktyvių veiksmų siekiant populiarinti priemonę ir jos įgyvendinimo mastą.

6. **L7-E. Žaliosios paklotės skatinimas.**

Ši NEKSVP priemonė įgyvendinama per SP priemones „TI05eko5 Eroduotos žemės keitimas pievomis“, „TI05eko1.6 Trumpaamžių medingųjų augalų juostos“, „TI05eko1.7 Daugiamečių žolių juostos“. Vertinant 2024 m. deklaravimo duomenis, šiuo metu yra pasiekta netoli pusės numatyto 2030 m. tikslo - 47 %, todėl ŽŪM būtina imtis aktyvių veiksmų siekiant populiarinti priemonę ir jos įgyvendinimo mastą.

7. **L8-E. Kraštovaizdžio elementų išsaugojimas.**

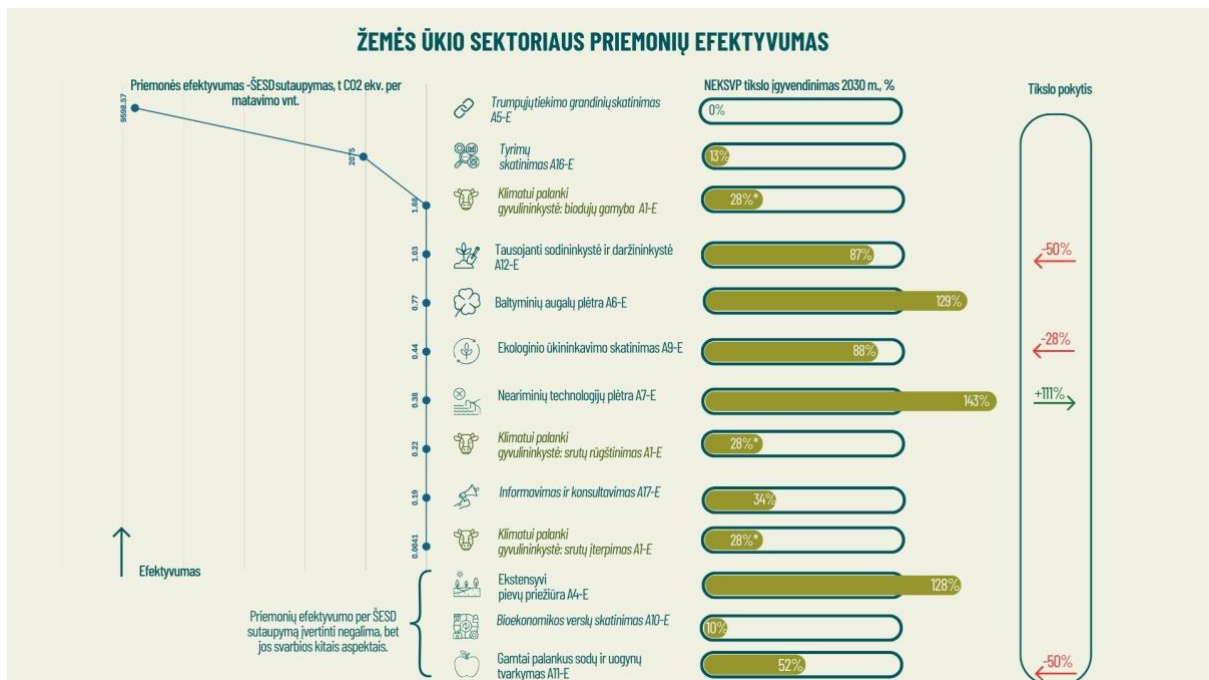
Ši NEKSVP priemonė įgyvendinama per SP priemonę „TI05eko1.5 Kraštovaizdžio elementų priežiūra“. Vertinant 2024 m. duomenis, šiuo metu yra pasiekta tik penktadalis numatyto 2030 m. įgyvendinimo tikslo - 21 %, todėl ŽŪM būtina imtis aktyvių veiksmų siekiant populiarinti priemonę ir jos įgyvendinimo mastą. Visgi, būtina pažymėti, kad NEKSVP atnaujinimo metu tikslas buvo sumažintas beveik per pusę: nuo 86 200 ha iki 41 700 ha, tai yra 48 % sumažėjimas. NKKVD numatyta iki 2024 m. ne mažiau kaip 4 %, 2030 m. – 10 % žemės ūkio naudmenų panaudoti biologine įvairove turtingiems kraštovaizdžio elementams. Taigi sumažintas tikslas atitinka tik apie 2 % kraštovaizdžio elementų nuo visų žemės ūkio naudmenų. Tai reiškia, kad nepasiektas ne tik NKKVD 2024 m. tikslas, tačiau sunkiai pasiekiamas ir 2030 m. tikslas.

5.3 Priemonių tikslų kaita ir efektyvumas

2023 – 2024 metų laikotarpiu buvo vykdomas NEKSVP atnaujinimo procesas. Šio proceso metu buvo pridėta naujų priemonių, taip pat buvo koreguojami kai kurių iš jų tikslai (žr. Lentelė 6). Iš šioje analizėje nagrinėjamų 18 priemonių, tikslai buvo koreguojami 8-ioms priemonėms - 4-ioms žemės ūkio sektoriuje ir 4-ioms ŽŪNKM sektoriuje. 3 priemonių tikslai buvo didinami, o 5 – mažinami. Nors NEKSVP priemonių tikslai buvo koreguojami, tačiau pagrindinis tikslas sumažinti ŠESD emisijas iš žemės ūkio sektoriaus 11 % liko nepakitęs.

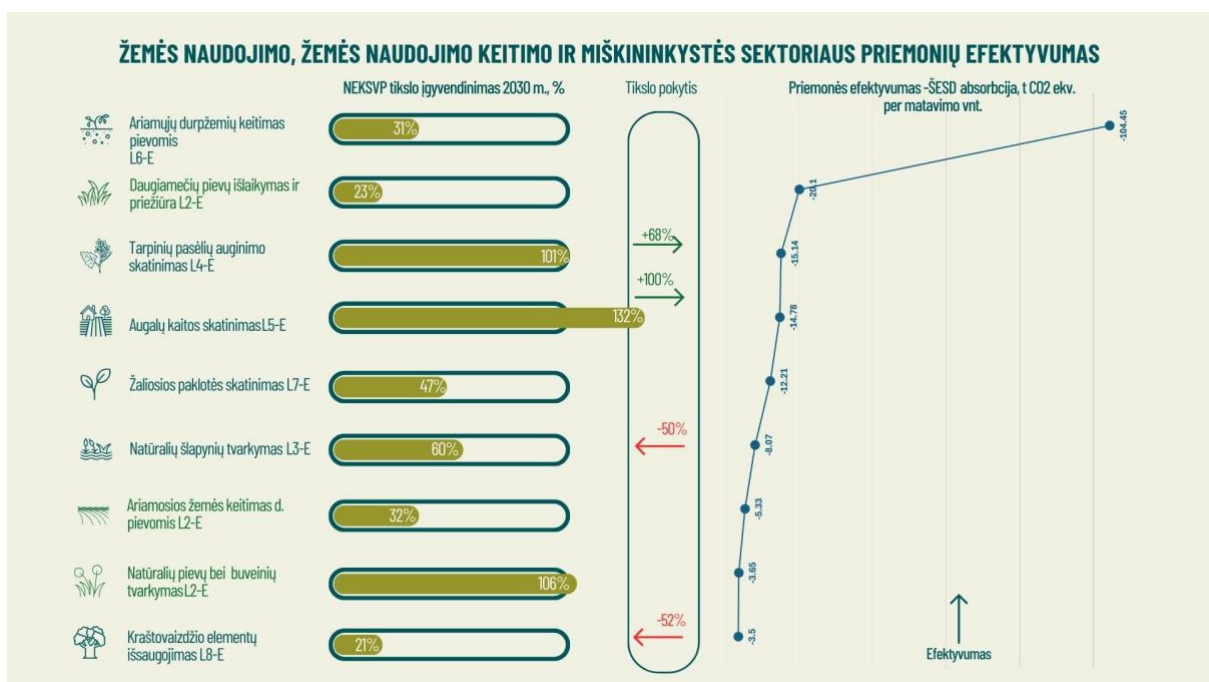
Svarbu atsižvelgti į priemonių ir įgyvendinimo tikslų keitimo priežastis. Kadangi šiame dokumente analizuojame NEKSVP priemonių įgyvendinimą per SP, būtina pažymėti, kad NEKSVP priemonių tikslai tiesiogiai susiję ir atkartoja SP priemonių tikslus. Taigi, pasibaigus 2023 m. pasėlių deklaravimo sezonui ir vykdant SP keitimo procedūrą buvo pakeisti kai kurių SP priemonių tikslai: vienų dėl to, kad anksčiau numatyti tikslai buvo per maži ir ūkininkai jose sudalyvavo žymiai aktyviau nei buvo planuota, kitų dėl to, kad pasirodė esantys per daug ambicingi, o ūkininkai šiomis priemonėmis ne itin susidomėjo. Todėl, galima daryti išvadą, kad tiek SP, tiek susijusių NEKSVP tikslų pakoregavimas buvo atliktas gana formaliai, susiejant šį keitimą su įvykusio deklaravimo rezultatais, nesiekiant aktyviai populiarinti pačių klimato kaitos požiūriu efektyviausių priemonių, bet skatinant lengviausiai įgyvendinamas ir ūkininkams palankiausias.

Koreguojant NEKSVP ir SP tikslus dukart ar net šiek tiek daugiau išaugo priemonių „A7-E. Neariminių technologijų plėtra“ bei „L5-E. Augalų kaitos skatinimas“ tikslai ir apie 2/3 išaugo priemonės „L4-E. Tarpinių pasėlių skatinimas“ tikslas (žr. Lentelė 6 ir 3 pav.). Visos

3 pav. Žemės ūkio sektoriuje taikomų priemonių efektyvumas ir įgyvendinimo rodikliai.

šios trys priemonės yra ypač populiarios tarp ūkininkų, jos prisideda prie dirvožemio išsaugojimo, tačiau ŠESD mažinimo atžvilgiu nėra pačios efektyviausios, o šių priemonių ŠESD emisijų mažinimo potencialas priklauso nuo to kaip ilgai ir nuosekliai priemonės yra taikomos (žr. Lentelė lentelės priešpaskutinį stulpelį).

4 pav. ŽNŽNKM sektoriuje taikomų priemonių efektyvumas ir įgyvendinimo rodikliai.

Lentelė 6. NEKSVP tikslų keitimas atnaujinimo procese ir priemonių efektyvumas.

Priemonė	Veikla	Veiklos rodiklis, matavimo vienetai	Igyvendinimo tikslas 2030 m. NEKSVP	Igyvendinimo tikslas 2030 m. (iki NEKSVP atnaujinimo)	Tikslo pakeitimas atnaujintame NEKSVP	ŠESD sutaupymas/ absorbcija (-) t CO2 ekv.	Bendras kuro ir energijos sutaupymas, GWh	NEKSVP 2030 m. tikslo įgyvendinimas 2024 m., %	ŠESD sutaupymas, t CO2 ekv. per matavimo vnt.	Bendras kuro ir energijos sutaupymas, GWh per matavimo vnt.
ŽEMĖS ŪKIO SEKTORIUS										
A1-E. Klimatui palanki gyvulininkystė (mėšlo tvarkymas)*	Investicinė parama diegti gyvulininkystės ūkiuose klimatui palankius ūkininkavimo metodus (biodujų gamyba ūkio vidaus reikmėms)	Kiaulių mėšlo kiekis naudojamas biodujų gamyboje ir galvijų mėšlo kiekis naudojamas biodujų gamyboje, m ³	400 000	400 000	0 %	673 550****			1,68	
	Investicinė parama diegti gyvulininkystės ūkiuose klimatui palankius ūkininkavimo metodus (srutų rūgštinimas)	Rūgštintų srutų kiekis, t	45 000	45 000	0 %	9900	**	28%	0,22	**
	Investicinė parama diegti gyvulininkystės ūkiuose klimatui palankius ūkininkavimo metodus (srutų įterpimas)	Srutų, tiesiogiai įterptamų į žemę, kiekis, m ³	17 000	17 000	0 %	70			0,0041	

A4-E. Ekstensyvi pievų priežiūra*	Ekstensyvi pievų priežiūra ganant gyvulius	Priemonės paveiktas plotas, ha	31 334	31 334	0 %	**	**	127 %	**	**
A5-E. Trumpųjų tiekimo grandinių skatinimas*	Trumposios tiekimo grandinės ir žemės ūkio urbanizuotose vietovėse skatinimas	Parama žemės ūkio subjektų bendradarbiavimui, kuriant produkcijos realizavimo vietas, vnt.	28	28	0 %	268 760****	833,60****	0 %	9598,57	29,7714
A6-E. Baltyminių augalų plėtra*	Baltyminių augalų plotų didinimas	Pakeistų varpinių žolynų į ankštinius, ha	248 656	248 656	0 %	192 630	**	129 %	0,77	**
A7-E. Neariminių technologijų plėtra*	Neariamųjų technologijų, ypač tiesioginės sėjos, plėtra	Ūkio naudmenų, kuriuose taikoma neariminė žemdirbystė, plotas, ha	1 027 800	486 536	111 %	392 670****	1 101,11****	143 %	0,38	0,0011
A9-E. Ekologinio ūkininkavimo skatinimas*	Ekologinio ūkininkavimo skatinimas	Ūkio naudmenų, kuriuose ūkininkaujama ekologiškai, plotas, ha	273 800	382 100	-28 %	120 910	**	88 %	0,44	**
A10-E. Bioekonomikos verslų skatinimas	Investicijos į bioekonomikos verslus	Projektų gavusių paramą skaičius, vnt.	10	10	0 %	**	**	10 %	**	**
A11-E. Gamtai palankus sodų ir uogynų tvarkymas*	Sodų ir uogynų tvarkymas gamtai palankiu būdu	Priemone paveiktos žemės plotas, ha	2 300	4 607	-50 %	**	**	52 %	**	**

A12-E. Tausojanti sodininkystė ir daržininkystė*	Tausojanti vaisių, uogų ir daržovių programa	Paveiktas plotas, ha	4 400	8 832	-50 %	4 520	**	87 %	1,03	**
A16-E. Tyrimų skatinimas	MTEP, siekiant rasti energetiškai efektyviausias ir klimatui palankiausias ūkininkavimo praktikas	Tyrimas, tiriantis efektyviausias ir tvariausias žemės ūkio gyvulininkystės praktikas, vnt.	40	40	0 %	83 000	**	13 %	2075,00	**
A17-E. Informavimas ir konsultavimas*	Informavimas ir konsultavimas apie tvarių ūkininkavimo metodų taikymą	Paveiktų didesnių nei 50 ha ūkių skaičius, vnt.	5 424	5 424	0 %	1 020	**	34 %	0,19	**
ŽŪŽŪNM SEKTORIUS										
L2-E. Pievų išsaugojimas ir atkūrimas	Natūralių pievų bei rūšių buveinių tvarkymas	Priemonės paveiktas plotas, ha	50 490	50 490	0 %	-184 400	61,9	87 %	-3,65	0,0012
	Daugiamečių pievų išlaikymas ir priežiūra	Priemonės paveiktas plotas, ha	123 000	123 000	0 %	-2 472 750	276,4	23 %	-20,10	0,0022
	Ariamosios žemės keitimas daugiametėmis pievomis	Priemonės paveiktas plotas, ha	21 600	21 600	0 %	-115 180	48,5	32 %	-5,33	0,0022
L3-E. Šlapynių išsaugojimas	Natūralių šlapynių tvarkymas	Priemonės paveiktas šlapynių plotas, ha	9 859	19 718	-50 %	-79 570***	3,3	60 %	-8,07	0,0003

L4-E. Tarpinių pasėlių skatinimas*	Tarpinių pasėlių auginimo skatinimas	Paveiktas plotas, ha	337 800	200 512	68 %	-5 112 760***	800***	101 %	-15,14	0,0024
L5-E. Augalų kaitos skatinimas*	Augalų kaitos skatinimas	Priemonės paveiktas plotas, ha	553 900	276 953	100 %	-8 188 860***	**	132 %	-14,78	**
L6-E. Durpžemių atkūrimas (vertimas pievomis)*	Ariamųjų durpžemių keitimas pievomis	Paveiktas plotas, ha	9 258	9 258	0%	-967 000***	**	31 %	-104,45	**
L7-E. Žaliosios paklotės skatinimas*	Žaliosios paklotės žemės ūkio naudmenose skatinimas	Paveiktas plotas, ha	15 560	15 560	0%	-190 000	**	47 %	-12,21	**
L8-E. Kraštovaizdžio elementų išsaugojimas	Kraštovaizdžio elementų išsaugojimas ir priežiūra	Paveiktas plotas, ha	41 700	86 200	-52 %	-146 000	**	21 %	-3,50	**

*Priemonė įtraukta į Nacionalinį oro taršos mažinimo planą

**Priemonės poveikis nevertinamas, kadangi ji tiesiogiai nemažina ŠESD ar kuro ir energijos sutaupymų kiekio, tačiau ši priemonė yra labai svarbi siekiant sėkmingai įgyvendinti kitas numatytas priemones

***ŽNŽNKM priemonė turinti poveikį ŠESD ar kuro/ energijos sutaupymams kituose sektoriuose, tad efekto dalis yra kitame sektoriuje, kuri tiksliai pateikta NEKSVP 3 dalyje.

****Pateikiamas bendras efektas neįtraukiant priemonių iš kitų sektorių poveikį sutaupymams. Efektas įtraukiant kitų sektorių priemonių poveikį bei neįskaičiuojant sutaupymus, kuriuos sutaupo šio sektoriaus priemonės kituose sektoriuose, pateikiamas NESKVP 3 dalyje

Nors priemonės, kurių tikslai buvo sumažinti (A9-E. Ekologinio ūkininkavimo skatinimas, A11-E. Gamtai palankus sodų ir uogynų tvarkymas, A12-E. Tausojanti sodininkystė ir daržininkystė, L3-E. Šlapyinių išsaugojimas, L8-E. Kraštovaizdžio elementų išsaugojimas) taip pat nėra pačios efektyviausios ŠESD sutaupymų ar absorbcijos atžvilgiu, tačiau jos yra svarbios platesniu požiūriu – leidžia mažinti naudojamų pesticidų ir mineralinių trąšų kiekius, taip pat ypač prisideda prie biologinės įvairovės išsaugojimo ir kitų aplinkos aspektų kaip švarus oras, vanduo, kraštovaizdžio palaikymas ir dirvožemio gerinimas (žiūrėti Lentelė 6 ir 4 pav.). Tą patvirtina ir analizuotos tiek NEKSVP, tiek SP strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaitos. Todėl, tokių priemonių tikslai neturėtų būti dirbtinai mažinami vien dėl to, jog jos nėra pakankamai populiaros ir taikomos ūkininkų. Reikėtų ieškoti šio nepopuliarumo priežasčių ir jas spręsti.

Taip pat būtina atkreipti dėmesį ir į tai, jog pačių efektyviausių ŠESD sutaupymų atžvilgiu priemonių įgyvendinimas vyksta labai vangiai, o joms numatyti tikslai yra kelis ar keliasdešimt kartų mažesni negu populiariausių priemonių. Pavyzdžiui, priemonės „A5-E. Trumpųjų tiekimo grandinių skatinimas“ tikslo įgyvendinimas vis dar yra 0 %, priemonės „L6-E. Durpžemių atkūrimas (vertimas pievomis)“, kuri yra pati efektyviausia priemonė ŠESD sumažinimo atžvilgiu ŽNŽNKM sektoriuje, tikslo įgyvendinimas tesiekia trečdalį, nors iškeltas tikslas yra 36 kartus mažesnis už priemonės „L4-E. Tarpinių pasėlių skatinimas“ tikslą. Todėl būtina dar kartą atkreipti dėmesį, kad siekiant klimato kaitos sumažinimo tikslų, būtina kartu atsižvelgti ir į biologinės įvairovės bei kitų aplinkos aspektų tikslus ir labiausiai skatinti tokias priemones, kurios siekia abiejų tikslų įgyvendinimo.

Taip pat svarbu pabrėžti, jog ŠESD sutaupymai turėtų būti vertinami ilgalaikėje perspektyvoje, nes dalis priemonių tampa veiksmingomis tik jas taikant bent keletą metų iš eilės. Pati populiariausia ir daugiausiai ploto apimanti priemonė „A7-E. Neariminių technologijų plėtra“ pagal SP nustatytas taikymo taisykles yra trumpalaikė – vienmetė priemonė. Tai reiškia, kad vienais metais sukaupta anglis, kitais metais gali būti paleista atgal į atmosferą, jei ūkininkas nuspręs nebedalyvauti šioje priemonėje tame pačiame plote.

Būtina rasti sprendimus, kaip efektyvios ir ilgalaikės priemonės gali būti populiarinamos ir taikomos platesniu masteliu. Keliant klimato srities tikslus bei skiriant finansavimą žemės ūkio sektoriui labai svarbu atsižvelgti į taikomų priemonių ilgalaikiškumą, ŠESD sutaupymus, energijos sutaupymą bei priemonių palankumą aplinkai ir biologinei įvairovei.

Išvados

1. Iš 18 vertinamų priemonių, 5 priemonių (A4-E. Ekstensyvi pievų priežiūra, A6-E. Baltyminių augalų plėtra, A7-E. Neariminių technologijų plėtra, L4-E. Tarpinių pasėlių skatinimas, L5-E. Augalų kaitos skatinimas) įgyvendinimo tikslai jau yra pasiekti arba net viršyti, 2 priemonių (A9-E. Ekologinio ūkininkavimo skatinimas, A12-E. Tausojanti sodininkystė ir daržininkystė) įgyvendinimo tikslai beveik pasiekti, 4 priemonių (A11-E. Gamtai palankus sodų ir uogynų tvarkymas, L2-E. Pievų išsaugojimas ir atkūrimas, L3-E. Šlapynių išsaugojimas, L7-E. Žaliosios paklotės skatinimas) įgyvendinimo tikslų siekimas įpusėjęs, 7 priemonių (A1-E. Klimatui palanki gyvulininkystė (mėslo tvarkymas), A5-E. Trumpųjų tiekimo grandinių skatinimas, A10-E. Bioekonomikos verslų skatinimas, A16-E. Tyrimų skatinimas, A17-E. Informavimas ir konsultavimas, L6-E. Durpžemių atkūrimas (vertimas pievomis), L8-E. Kraštovaizdžio elementų išsaugojimas) įgyvendinimo tikslų pasiekimas yra minimalus arba dar nepasiekta jokių rezultatų. Nors tikslą sumažinti žemės ūkio ŠESD emisijas 11 % pagal NEKSVP ketinama pasiekti 2030 m. taikant esamas ir planuojamas priemones, akivaizdu, kad kai kurių priemonių rodiklių pasiekimas gali kelti didelių sunkumų, nes likus 5 metams, jos dar nepradėtos įgyvendinti. Taip pat verta pastebėti, kad priemonėms, kurios jau viršijo savo įgyvendinamumo rodiklius, tikėtina, buvo keliamos per mažos ambicijos. Visgi, turint tokius rezultatus taip pat iškyla rizika, kad minėtų priemonių viršyti rezultatai gali būti naudojami padengti neįgyvendintų priemonių rezultatus, kas galėtų turėtų neigiamų pasekmių kitiems aplinkos faktoriams.

2. NEKSVP atnaujinimo proceso metu buvo keičiama dalis priemonių įgyvendinimo tikslų apimčių: vieni mažinami, kiti didinami. Šie buvo vykdomi ganėtinai formaliai, remiantis 2023 m. pasėlių deklaravimo duomenimis, t. y. populiarių priemonių, kurių plotų deklaravimo metu buvo uždeklaruota žymiai daugiau nei planuota, tikslai buvo padidinti, o tų, kurių buvo mažiau populiarūs ir deklaravimas nepasiekė planuoto lygio – buvo sumažinti. Todėl labiausiai buvo didinami tų priemonių tikslai, kurios susiję su dirbama žeme, o labiausiai mažinami su šlapynėmis, kraštovaizdžio ir kitais žalinimo elementais. Svarbu pažymėti, kad tai yra ydinga praktika, kuri nebūtinai skatina efektyviausias ir daugiausiai naudų atnešančias praktikas, bei gali lemti kitų aplinkos elementų kokybės mažėjimą.

3. Vertinama, jog įgyvendinus patvirtintas esamas politikos priemones 2030 m. žemės ūkio sektoriaus ŠESD kiekis bus 7 % mažesnis, nei buvo 2005 m., siekiant kad iki 2030 m. būtų pasiektas ir 11 % ŠESD sumažinimo tikslas, reikia įgyvendinti ir planuojamas priemones. O norint pasiekti 2050 m. tikslą ir pasiekti sektoriaus neutralumą kasmetinis priemonių įgyvendinimas turėtų būti gerokai spartesnis, daugiau dėmesio skiriama efektyviausioms priemonėms ir užtikrinamas rezultatų ilgalaikiškumas. Kai kurios iš taikomų priemonių turi aukštą riziką, jog pasiekti rezultatai ir poveikis klimatui nebus ilgalaikis, t. y. absorbuotos ar sumažintos emisijos bus vėl išmetamos į atmosferą ateityje. To pavyzdys galėtų būti priemonė „A7-E. Neariminių technologijų plėtra“, kuri viršija numatytus rodiklius beveik 1,5 karto. Tačiau įgyvendinant šią priemonę nėra stebėjimo mechanizmo, kuris užtikrintų, kad plotai deklaruojami šiai priemonei ateityje nebus ariami. Norint užtikrinti ilgalaikius rezultatus svarbu įvesti stebėjimo mechanizmus, kurie užtikrintų realius pasiektus rezultatus.

4. Priemonės, kurios yra taikomos žemės ūkio sektoriuje klimato kaitos švelninimui veikia ir kitus aplinkos elementus, kaip biologinę įvairovę, dirvožemį, vandens išteklius ir

kokybę. Klimato kaitos švelninimo priemonėms, kurios turi daugiau aplinkosauginių naudų turėtų būti teikiamas prioritetas. Tokios priemonės kaip pavyzdžiui „L6-E. Durpžemių atkūrimas (vertimas pievomis)“, „L3-E. Šlapynių išsaugojimas“ ir kt. yra efektyvios absorbuojant ŠESD emisijas, taip pat svarbios biologinei įvairovei, tad vertėtų siekti jų platesnio taikymo.

5. NEKSVP atnaujinimo procese priemonei „L8-E. Kraštovaizdžio elementų išsaugojimas“ numatytas plotas buvo sumažintas 48,38 %. Tokia tikslo apimtis - 41 700 ha atitinka 1,9 % nuo bendro žemės ūkio naudmenų ploto ir neįgyvendina NKKVD tikslo, “iki 2024 m. ne mažiau kaip 4 %, 2030 m. – 10 % žemės ūkio naudmenų panaudoti biologine įvairove turtingiems kraštovaizdžio elementams”. Tad per ateinančius 5 metus norint pasiekti NKKVD iškeltus tikslus, žemės ūkio naudmenų, kurie būtų panaudoti biologine įvairove turtingiems kraštovaizdžio elementams turėtų didėti daugiau kaip penkis kartus. Svarbu užtikrinti, kad dėl klimato srities veiksnių nebūtų aukojami biologinės įvairovės apsaugos tikslai ir rasti alternatyvius būdus, kurie leistų pilną biologinės įvairovės integraciją į SP ir NEKSVP taikomas priemones.

6. Vertinant NEKSVP įgyvendinimą, priemonė „A9-E. Ekologinio ūkininkavimo skatinimas jau yra įgyvendinta 88 %, tačiau tai ženkliai prasilenkia su tikslais, iškeltais NKKVD, kur įvardijamas tikslas iki 2030 m. padvigubinti ekologinio ūkininkavimo plotą nuo 2020 metų. Remiantis 2024 metų deklaravimo duomenimis, ekologinio ūkininkavimo plotas paaugo tik 16 % nuo 2020 metų. Tam, kad būtų pasiektas 2030 metų tikslas, ekologinis ūkininkavimas šalyje per ateinančius penkerius metus turėtų išsiplėsti dar į 198 192 ha. Būtina ieškoti kompleksinių sprendimų, kuriuos taikant ekologinė žemdirbystė galėtų plėstis, pavyzdžiui būtų stiprinamas vartotojų suvokimas apie ekologiškai užaugintų produktų pridėtinę naudą, taip pat skatinamas ekologinių produktų vartojimas viešajame maitinime.

7. NEKSVP keliamas tikslas priemonei „L2-E. Pievų išsaugojimas ir atkūrimas“ yra iš dalies įgyvendintas, tačiau iki NKKVD įvardijamo tikslo pasiekimo 2030 metams bendrą deklaruojamų daugiamečių pievų plotą reikėtų siekti padidinti 16,4 % nuo 2023 metų deklaruotų plotų. Pievų išsaugojimas ir atkūrimas yra itin svarbus tiek klimato švelninimo tikslams, tiek biologinei įvairovei, tad svarbu šią priemonę prioretizuoti ir rasti būdus, kuriais būtų užtikrinta tinkama daugiamečių pievų priežiūra ir plotų didinimas. Verta pažymėti, kad pievų būklė yra prasčiausiai vertinama iš visų ekosistemų, todėl akivaizdu jog ši NEKSVP priemonė nėra pakankamai ambicinga ir suderinama su kitais valstybės siekiais.

8. Vertinant skirtingų priemonių poveikį, reikia atsižvelgti, jog dalis taikomų priemonių tik sumažina išmetamų ŠESD emisijų kiekį, tačiau jo visiškai nepašalina, o dalis, gali absorbuoti ir kaupti anglį. 3 iš 5 populiariausios ir savo numatytus rodiklius viršijusios priemonės (A6-E. Baltyminių augalų plėtra, A7-E. Neariminių technologijų plėtra bei A4-E. Ekstensyvi pievų priežiūra, kurios poveikis nevertinamas) atlieka tik ŠESD sutaupymų funkciją, o likusios dvi (L4-E. Tarpinių pasėlių skatinimas ir L5-E. Augalų kaitos skatinimas) – taip pat ir anglies dvideginio absorbciją. Todėl labai svarbu pirmiausia skatinti priemones, kurios ne tik mažina ŠESD emisijas, bet ir sugeba neutralizuoti kitų veiklų emisijas jas absorbuojant ir užrakinant anglį stabilioje būklėje dirvožemyje.

9. Dalies priemonių analizę apsunkina viešų duomenų prieinamumo ar suderinamumo trūkumas. Pavyzdžiui, priemonės „A1-E. Klimatui palanki gyvulininkystė (mėslo tvarkymas)“

tikslas NEKSVP vertinamas per m³ ir tonas, tačiau SP rezultatas vertinamas patvirtintomis paraiškomis. Informacijos, kiek vienoje paraiškoje numatoma padengti minėtų rodiklių – nėra.

Rekomendacijos ir pasiūlymai žemės ūkio politikai

1. Net 7 iš 18 priemonių tikslai yra įgyvendinti minimaliai arba visiškai neįgyvendinti. Siūlome išanalizuoti priežastis, kodėl kai kurių priemonių tikslų įgyvendinimas yra nepakankamas arba nepradėtas, rasti strategijas, skirtas spartesniam jų įgyvendinimui, įskaitant didesnes finansines paskatas, paprastesnę administracinę tvarką, mokymus ūkininkams ar kitas priemones. Svarbu užtikrinti, kad šių priemonių poveikis būtų ilgalaikis, įtraukiant papildomas veiklas ar finansavimą tvariam rezultatų palaikymui.
2. NEKSVP atnaujinimo procese priemonės ir jų tikslus rekomenduojame koreguoti atsižvelgiant į jų efektyvumą, kuris būtų vertinamas plačiau: įtraukiant ilgalaikiškumo, ŠESD mažinimo galimybes, biologinės įvairovės vertes ir kitus aplinkos aspektus, remiantis moksliniais tyrimais ir įvertinant ilgalaikių strategijų atitikimą. Atliktas priemonių tikslų koregavimas pasitelkiant tik pasėlių deklaravimo rezultatus yra ydingas ir dirbtinas veiksmas, neatliepiantis aukščiau minėtų aspektų visumos.
3. Siekiant skatinti ekologinę žemdirbystę siūlome pritaikyti sėkmingus geruosius pavyzdžius, kaip ekologinės produkcijos rinkodaros kampanijas, vietinių tiekimo grandinių kūrimą, ūkininkų sujungimą su vartotojais bei viešojo administravimo įstaigų aktyvesnį įtraukimą į ekologinės produkcijos vartojimą. Taip pat būtina kasmet vertinti pažangą ekologinių plotų didinime ir koreguoti strategijas, kad per likusius penkerius metus būtų pasiektas trūkstamas ekologinio ūkininkavimo plotas, kuris atsižvelgiant į NKKVD tikslus iki 2030 m. turi padvigubėti.
4. Siūlome prioretizuoti daugiamečių pievų išsaugojimą ir atkūrimą, nusausintų durpžemių atkūrimą, dėl didelės jų svarbos biologinei įvairovei ir anglies sekvestracijai. Būtina informuoti plačiąją visuomenę ir ūkininkus apie pievų, šlapynių ekosistemines paslaugas siekiant didesnio palaikymo šioms priemonėms. Taip pat būtina papildomai skatinti laukuose ganomų ir žoliniais pašarais šeriamų galvijų ūkius, kurių pelningumas ir atsiperkamumas nėra toks greitas kaip pvz. augalininkystės ūkių, kas taip pat lemia, jog jie dažnai negali dalyvauti investicinėse paramos priemonėse. Ypač tai aktualu kalbant apie valdos ekonominio dydžio rodiklio skaičiavimą, kuris svarbus ūkininkams, teikiantiems paraiškas gauti paramą. Pagal tam tikras priemones teikiant paraiškas yra būtinybė turėti nustatyto dydžio valdos ekonominį dydį. Priešingu atveju paraiška gali būti atmetama kaip neatitinkanti reikalavimų.
5. Rekomenduojame užtikrinti vieningą ir viešai prieinamą duomenų rinkimo bei ataskaitų teikimo sistemą, kad būtų galima tiksliai įvertinti priemonių poveikį. Suderinti NEKSVP ir SP vertinimo kriterijus, kad būtų išvengta neatitikimų, kaip pastebėta A1-E. Klimatui palanki gyvulininkystė (mėslo tvarkymas) priemonėje. Investuoti į skaitmenines priemones, leidžiančias realiu laiku rinkti duomenis ir reaguoti į iššūkius.
6. Siūlome grąžinti prioritetus šlapynių tvarkymo bei kraštovaizdžio elementų išsaugojimo priemonėms, kurių tikslai buvo reikšmingai sumažinti, siekiant, jog būtų užtikrintas jų teigiamas poveikis klimato ir biologinės įvairovės tikslų įgyvendinimui. Būtina plėtoti ir skatinti mišraus naudojimo žemės valdymo modelius, kurie derintų ūkininkavimą su šlapynių bei kraštovaizdžio elementų apsauga, suteikiant papildomų naudų (anglies kaupimas, vandens valymas, biologinė įvairovė). Tam būtina atlikti tam tikrų ekoschemų išmokų dydžių perskaičiavimus, siekiant, kad jie atitiktų realius ūkininkų patiriamus kaštus.

7. Rekomenduojame prioretizuoti ir labiau remti bei skatinti priemones, kurios ne tik mažina ŠESD išmetimus, bet taip pat padeda ir absorbuoti anglies dvideginį, užrakindamas jį kaip anglį dirvožemyje.

8. Siūlome išanalizuoti ir įtraukti naujas priemones, kurios turi reikšmingą poveikį tiek mažinant klimato kaitą, tiek prisidėti prie kitų aplinkos faktorių gerinimo. Tokių priemonių, kaip agromiškininkystė, dirbtinių šlapynių įrengimas, buferinių juostų įrengimas ir kt. Sutvarkius teisingas prielaidas bei sukūrus atitinkamus paramos modelius, naujos priemonės Lietuvoje galėtų turėti didelį potencialą.

9. Siūlome vykdant kitą NEKSVP atnaujinimą, kuris turi būti įgyvendintas iki 2029 m., jame numatyti ir ilgalaikius tikslus ŽŪ – tai leistų geriau analizuoti esamą situaciją, planuoti ilgalaikes priemones, suteiktų aiškesnę ilgalaikę viziją žemės ūkio sektoriui, besikeičiančio klimato sąlygose.

Lietuvos
Respublikos
aplinkos
ministerija

apva

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos
Aplinkos projektų valdymo agentūra